

DYSFAGI- ät och sväljsvårigheter

-en patient informationsbroschyr, från Dysfagimottagningen på Öron-, näs och halskliniken, NUS, 20120110

Vad är dysfagi ?

Dysfagi betyder ät och sväljningssvårigheter. Problemet kan finnas i mun, svalg och/eller matstrupe. Den här informationen handlar om dysfagi i mun och svalg, s.k. orofaryngeal dysfagi.

Symptom

- 1 Hostning/harkling före, under och efter sväljning.
- 2 Mat, dryck och saliv rinner ur munnen.
- 3 Mat och dryck kommer upp i näsan.
- 4 Mat och dryck finns kvar i munnen/svalget efter måltid.
- 5 Rosslig och oklar röst.
- 6 Känsla av att mat fastnar i halsen.
- 7 Luftrörsbesvär/lunginflammation.
- 8 Ökad slemproduktion.
- 9 Viktnedgång.

Orsak

Alla tillstånd som påverkar rörelseförmågan, känsel eller anatomin i mun och svalg kan ge dysfagi.

Orsak, forts..

Så kan vara fallet vid stroke, skallskada, hjärntumör, neuromuskulär sjukdom (t.ex. ALS, MS och Parkinson´s sjukdom), medfödda hjärnskador, cancer i munhåla och svalg, dåliga tänder, muntorrhet, nedsatt allmäntillstånd.

Hur går en normal sväljning till ?

- 1 Maten bearbetas och formas till en tugga. Vi upplever smak, temperatur, och konsistens.
- 2 Tungan för tuggan bak mot svalget.
- 3 När tuggan är längst bak i munnen utlöses sväljningen automatiskt:
 - a) mjuka gommen lyfts så att mat inte når upp i näsan.
 - b) struphuvudet höjs och luftvägarna stängs så att maten inte hamnar i luftstrupen.
 - c) muskler i svalg och matstrupe för maten ner till magsäcken.

Utredning och behandling

- 1 Måltidsobservation utförs av personal på vårdavdelningen. Testmåltid görs av logoped
- 2 FUS, fiberendoskopisk undersökning av sväljningen
- 3 Röntgenundersökning av sväljningsfunktionen
- 4 Tryckmätning i matstrupe
- 5 Kost och vätskeregistrering

Behandling

Självfallet behandlas orsaken till dysfagin om det går t.ex. ställa in Parkinson medicineringen optimalt. Om besvären ändå kvarstår återstår att hitta sätt att kompensera för tugg och sväljningsproblemen. Det handlar om att anpassa matens konsistens eller att använda sig av olika knep för att förbättra sväljningen. Oftast kan tugg- och sväljningsfunktionen tränas. Kostens innehåll av energi och näring kan också behöva anpassas, den som äter lite mat behöver näringsrik mat. Ibland behövs andra tillfartsvägar för att näringsintaget skall räcka ex via sond och s.k. PEG (knapp på magen)

Allmänna råd vid sväljningsproblem

- 1 Ta små tuggor och klunkar.
- 2 Sitt upp ordentligt då du äter och dricker.
- 3 Var noga med munhygien och tänder.
- 4 Väg dig regelbundet.

Till dig som assisterar vid måltid

- 1 Ge bara mat och dryck till en person som är vaken
1. Låt måltiden få ta sin tid. Var uppmärksam på att varje tugga /klunk sväljs undan
2. Se till att den som äter sitter upp ordentligt helst lite framåtlutad, låt personen sitta så en stund efter maten.
3. Kontrollera vikten regelbundet.
4. Var noga med mun och tandhygien.
5. Försök skapa en rofylld ätmiljö.
6. Kom ihåg att vid behov också konsistensanpassa medicin, t.ex. krossa tabletter eller förtjocka tunnflytande med ex "thick and easy".

